

Związki zawodowe w Polsce

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2020/21

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W październiku¹ zapytaliśmy Polaków o przynależność do związków zawodowych i opinie na temat ich funkcjonowania. Interesowało nas, jak oceniana jest działalność związków zawodowych, czy jest ona – zdaniem badanych – skuteczna oraz w jakim stopniu przekłada się na decyzje władz w naszym kraju.

CZŁONKOSTWO W ZWIĄZKACH ZAWODOWYCH

Członkostwo w związkach zawodowych deklaruje blisko sześciu na stu Polaków (5,5%), co stanowi mniej więcej jedną dziesiątą pracowników najemnych (10,5%). Przeważnie należą oni do związków wchodzących w skład dużych organizacji (NSZZ „Solidarność”, Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych i Forum Związków Zawodowych), rzadziej natomiast są członkami związków niezrzeszonych².

TABELA 1

Członkostwo w związkach zawodowych	Deklaracje	
	ogółu badanych	pracowników najemnych (N=525)
	w procentach	
Ogółem	5,5	10,5
w tym:		
– NSZZ „Solidarność”	2,3	4,1
– związki zrzeszone w Ogólnopolskim Porozumieniu Związków Zawodowych	1,6	3,1
– związki zrzeszone w Forum Związków Zawodowych	0,8	1,7
– inne związki	0,7	1,3

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (378) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiadnym od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiadnym od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 18 do 28 października 2021 roku na próbie liczącej 1157 osób (w tym: 56,4% metodą CAPI, 27,4% – CATI i 16,2% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

² Respondenci, którzy zadeklarowali przynależność do innych niż wymienione związków, zostali poproszeni o podanie nazw tych organizacji. Niektóre ze związków wymienianych jako „inne” są w rzeczywistości zrzeszone w OPZZ lub FZZ, o czym badani mogli nie wiedzieć. Od badania zrealizowanego w 2012 roku takie wskazania są przekodowywane do odpowiednich kategorii.

Od 2007 roku odsetek związkowców w Polsce pozostaje względnie stabilny, ale niższy niż we wcześniejszym okresie, zwłaszcza niż na samym początku lat 90. W roku 1991 członkostwo w związkach zawodowych deklarował co piąty dorosły Polak. W ciągu kilku kolejnych lat liczba ta zmniejszyła się prawie o połowę. W latach 2001–2010 odsetek osób należących do tego typu organizacji nie przekraczał 9%, a w ubiegłej dekadzie – 6% ogółu społeczeństwa.

CBOS

RYS. 1. Deklarowane członkostwo w związkach zawodowych wg terminów badań

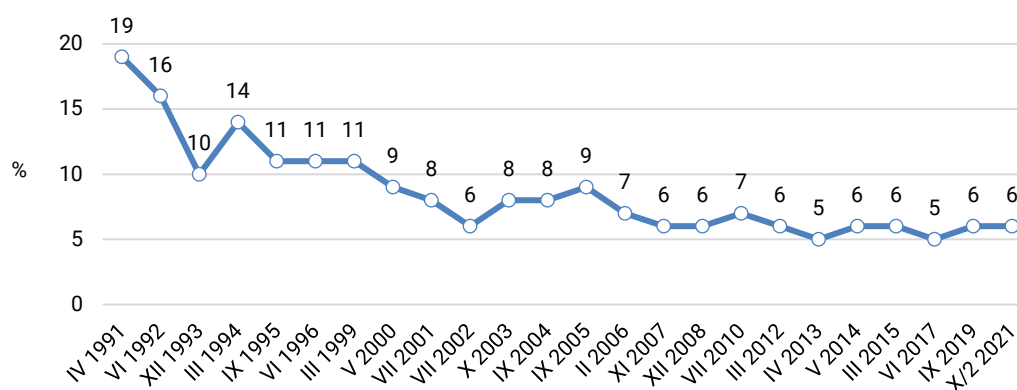

TABELA 2

Deklarowane członkostwo w związkach zawodowych	Wskazania respondentów według terminów badań																							
	IV 1991	VI 1992	XII 1993	III 1994	IX 1995	VI 1996	III 1999	V 2000	VII 2001	VII 2002	X 2003	IX 2004	IX 2005	II 2006	XI 2007	XII 2008	VII 2010	III 2012	IV 2013	V 2014	III 2015	VI 2017	IX 2019	X/2 2021
NSZZ „Solidarność”	10	6	5	5	6	5	5	4	3	2	3	3	3	3	2	2	3	2	1	2	2	2	3	2
Związki zrzeszone w OPZZ	6	6	3	5	3	3	3	3	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2
Związki skupione w Forum Związków Zawodowych	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Inne związki	3	4	2	4	2	3	3	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2	1	0	1	1	1	1	1

Do związków minimalnie częściej należą kobiety (13%) niż mężczyźni (9%). Przynależność związkową nieco częściej deklarują pracownicy starsi niż młodszy – średnia wieku związkowców to 43 lata, a pracowników niezrzeszonych – 40 lat. Relatywnie najwięcej osób należących do związków zawodowych jest wśród pracowników najemnych mających od 35 do 54 lat, natomiast najmniej – wśród najmłodszych respondentów.

TABELA 3

Członkostwo pracowników najemnych w związkach zawodowych a ich wiek

18–24 lata	3%
25–34 lata	7%
35–44 lata	14%
45–54 lata	15%
55–64 lata	10%

Pominięto osoby mające 65 lat i więcej ze względu na bardzo małą liczbę pracowników najemnych w tej grupie

Członkostwo w związkach zawodowych w większym stopniu niż przeciętnie deklarują ponadto osoby zatrudnione w instytucjach publicznych i przedsiębiorstwach państwowych, pracujące jako technicy i inny średni personel (m.in. pielęgniarki, policjanci). Częściej także do tego typu organizacji należą pracownicy firm i instytucji zatrudniających co najmniej 50 osób niż mniejszych zakładów.

TABELA 4

Członkostwo pracowników najemnych w związkach zawodowych a typ własności zakładu pracy

Instytucja państwowa, publiczna	24%
Spółka właścicieli prywatnych i państwa	8%
Sektor prywatny poza rolnictwem	4%
Prywatne gospodarstwo rolne	2%

TABELA 5

Członkostwo w związkach zawodowych a grupa zawodowa

Dyrektorzy, prezesi i kadra kierownicza, zawody twórcze i specjaliści z wyższym wykształceniem, inżynierowie, lekarze, prawnicy, nauczyciele	14%
Technicy i inny średni personel, pielęgniarki, podoficerowie, policjanci	21%
Pracownicy administracyjno-biurowi, sekretarki, pracownicy poczty, recepcjoniści, telefoniści	4%
Pracownicy sklepów, punktów usługowych, pracownicy usług osobistych, konduktorzy, opiekunki dziecięce, pracownicy ochrony	9%
Robotnicy wykwalifikowani i brygadziści zatrudnieni poza rolnictwem i leśnictwem	10%
Pracownicy wykonujący prace proste zatrudnieni poza rolnictwem i leśnictwem, sprzątaczkę, dozorcę, robotnicy pomocniczy	5%

TABELA 6

Członkostwo pracowników najemnych w związkach zawodowych a wielkość zakładu pracy

Poniżej 50 zatrudnionych	5%
Od 50 do 249 zatrudnionych	14%
250 lub więcej zatrudnionych	13%

ZWIĄZKI ZAWODOWE W ZAKŁADACH PRACY

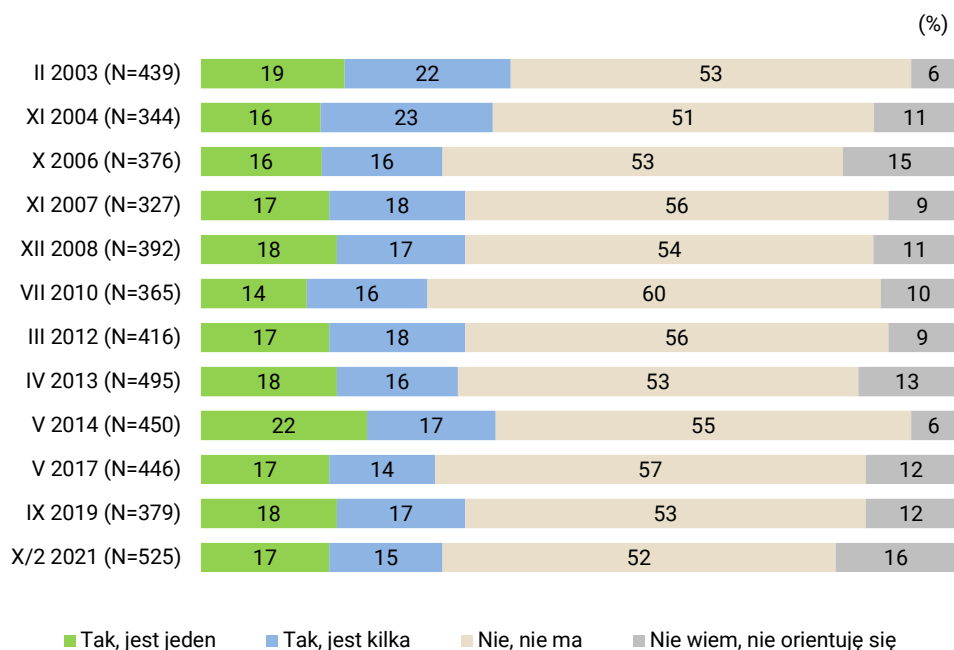
Blisko jedna trzecia zatrudnionych (32%), minimalnie mniej (o 3 punkty procentowe) niż dwa lata temu, deklaruje, że w przedsiębiorstwach, w których pracują, działają związki zawodowe, w tym 15% wskazuje, że jest ich kilka. W zakładach pracy ponad połowy badanych (52%) nie ma takich

organizacji. Od poprzedniego pomiaru wzrósł nieco odsetek pracowników (z 12% do 16%), którzy nie orientują się w tej kwestii.

CBOS

RYS. 2. Czy w Pana(i) zakładzie pracy są związki zawodowe?

ODPOWIEDZI PRACOWNIKÓW NAJEMNYCH

Na obecność związków zawodowych w swoim miejscu pracy częściej wskazują osoby zatrudnione w sektorze publicznym oraz z zakładów średnich i – szczególnie – dużych.

TABELA 7

Obecność związków zawodowych w zakładzie pracy a typ własności zakładu pracy

Instytucja państwowa, publiczna	65%
Spółka właścicieli prywatnych i państwa	25%
Sektor prywatny poza rolnictwem	16%

TABELA 8

Obecność związków zawodowych w zakładzie pracy a jego wielkość

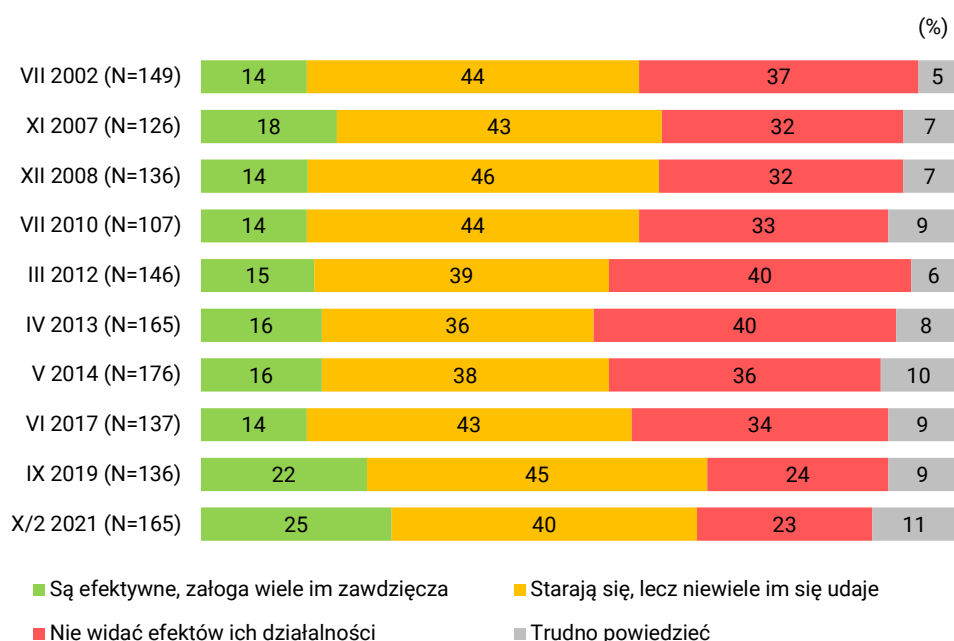
Poniżej 50 zatrudnionych	12%
Od 50 do 249 zatrudnionych	44%
250 lub więcej zatrudnionych	52%

Większość pracowników deklarujących, że w ich zakładach pracy są związki zawodowe, krytycznie ocenia ich skuteczność, twierdząc, że – mimo starań – niewiele udaje im się osiągnąć (40%) albo w ogóle nie widać efektów ich obecności (23%). Jedna piąta (25%) ocenia, że związki zawodowe są efektywne. Od poprzedniego pomiaru sprzed dwóch lat opinie o skuteczności związków zawodowych w zakładach pracy nieco się poprawiły. Minimalnie przybyło osób uważających, że pracownicy dużo im zawdzięczają (wzrost o 3 punkty), a ubyło tych, którzy twierdzą, że związkom zawodowym, choć się starają, niewiele udaje się osiągnąć (spadek o 5 punktów).

CBOS

RYS. 3. Jak Pan(i) ocenia działalność związków zawodowych w Pana(i) przedsiębiorstwie (zakładzie pracy)?

WSKAZANIA PRACOWNIKÓW NAJEMNYCH ZAKŁADÓW, W KTÓRYCH SĄ ZWIĄZKI ZAWODOWE

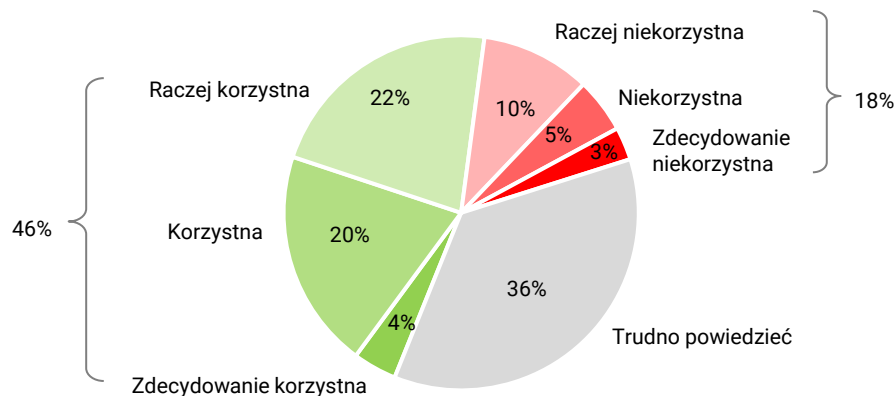

DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH W SKALI KRAJU

Od pomiaru sprzed dwóch lat wyraźnie poprawił się odbiór działalności związków zawodowych w Polsce. Obecnie niemal połowa badanych (46%, wzrost o 8 punktów procentowych od 2019 roku) postrzega ją jako korzystną dla kraju, a niespełna jedna piąta (18%, spadek o 3 punkty) – jako niekorzystną. Zmniejszył się jednocześnie odsetek niemających sprecyzowanej opinii w tej sprawie (z 41% do 36%).

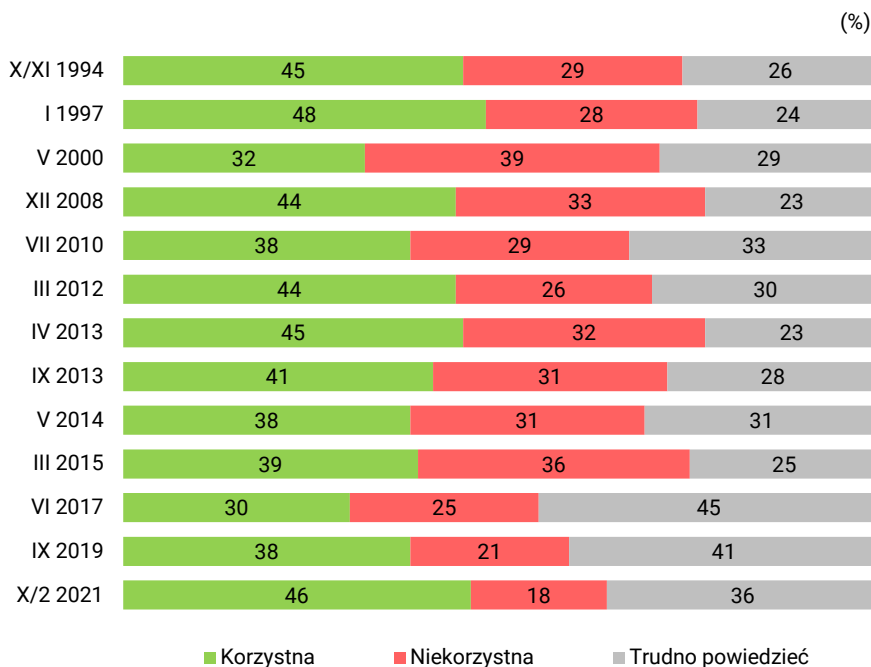
CBOS

RYS. 4. Czy ogólnie rzecz biorąc, obecna działalność związków zawodowych jest dla kraju korzystna czy też niekorzystna?

CBOS

RYS. 5. Czy, ogólnie rzecz biorąc, obecna działalność związków zawodowych jest dla kraju korzystna czy też niekorzystna?

Wpływ działalności związków zawodowych na sytuację w kraju bardziej przychylnie niż inni postrzegają najmłodszy respondenci, mieszkańcy małych miast (poniżej 20 000 ludności), a także pracujący w instytucjach publicznych i przedsiębiorstwach państwowych, technicy i średni personel,

robotnicy (niewykwalifikowani i wykwalifikowani). Z kolei o ich niekorzystnym wpływie najczęściej mówią osoby uzyskujące najwyższe dochody *per capita* (3000 zł i więcej), mieszkańcy największych miast (półmilionowych i większych) oraz prywatni przedsiębiorcy. Jeśli chodzi o elektoraty ugrupowań parlamentarnych, rolę związków zawodowych w największym stopniu doceniają zwolennicy Prawa i Sprawiedliwości i jego koalicjantów, natomiast najwięcej głosów krytyki jest wśród potencjalnych wyborców Koalicji Obywatelskiej.

TABELA 9

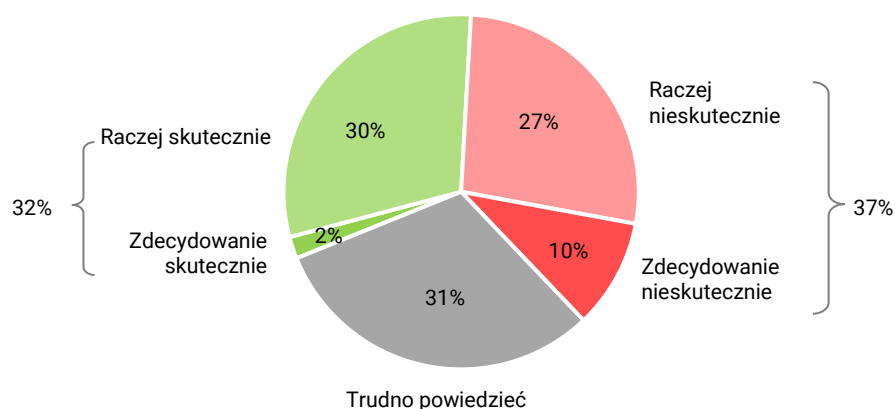
Na kandydata której partii/ugrupowania głosował(a)by Pan(i) w wyborach do Sejmu?	Czy, ogólnie rzecz biorąc, obecna działalność związków zawodowych jest dla kraju korzystna czy też niekorzystna?		
	Korzystna	Niekorzystna	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską i Partią Republikańską)	58	11	31
Koalicja Obywatelska	39	31	31
Lewica*	54	23	23
Konfederacja Wolność i Niepodległość	52	25	22
Polska 2050 Szymona Hołowni	46	27	28

* Uwaga, niewielka liczebność elektoratu tego ugrupowania w próbie

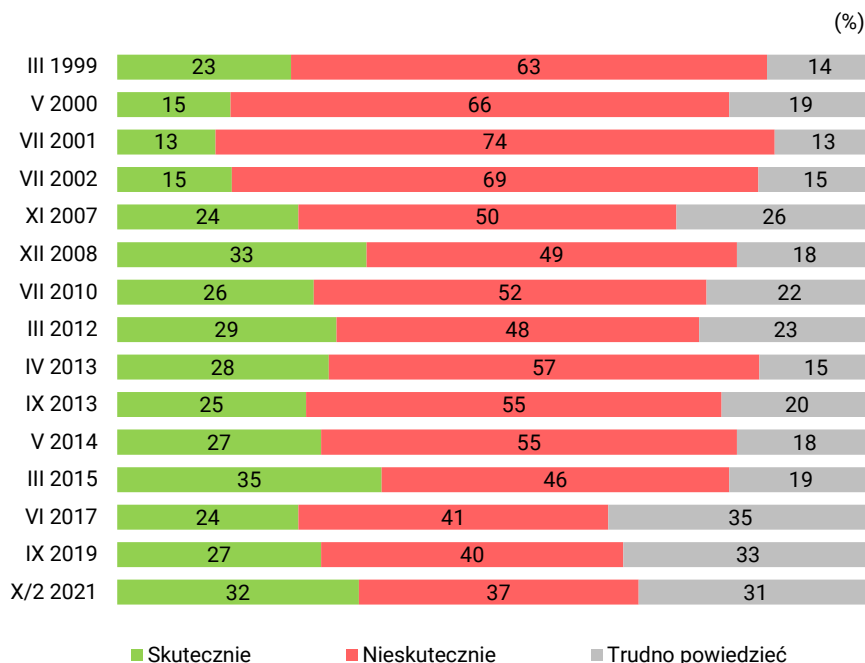
Opinie o efektywności związków zawodowych w zakresie obrony praw pracowniczych są bardzo zróżnicowane, nadal jednak częściej sceptyczne niż pozytywne. W ciągu ostatnich dwóch lat oceny w tym względzie się poprawiły. Jedna trzecia Polaków (32%, o 5 punktów więcej niż w roku 2019) twierdzi, że związki zawodowe skutecznie bronią interesów pracowniczych, natomiast przeciwnego zdania jest niemal dwie piąte (37%, spadek o 3 punkty) z nich. Prawie co trzeci badany (31%) nie ma zdanie w tej kwestii.

CBOS

RYS. 6. Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe w Polsce bronią interesów pracowniczych na ogół skutecznie czy też nieskutecznie?

RYS.7. Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe w Polsce bronią interesów pracowniczych na ogół skutecznie czy też nieskutecznie?

Przekonanie o skuteczności związków zawodowych przeważa wśród badanych poniżej 35 roku życia, najslabiej wykształconych, techników i średniego personelu, robotników niewykwalifikowanych, pracowników państwowych przedsiębiorstw i instytucji publicznych, a także wśród identyfikujących się z prawicą. Natomiast na ich nieskuteczność wskazują najczęściej mieszkańcy największych miast, ankietowani uzyskujący najwyższe dochody w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym, niezadowoleni z własnej sytuacji materialnej oraz ludzie mający lewicowe poglądy.

Związkowcy różnią się od ogółu społeczeństwa oraz ogółu pracowników najemnych tym, że mają bardziej wyrobione opinie w tej sprawie i przeważa wśród nich postrzeganie związków zawodowych jako organizacji skutecznie broniących praw pracowniczych.

TABELA 10

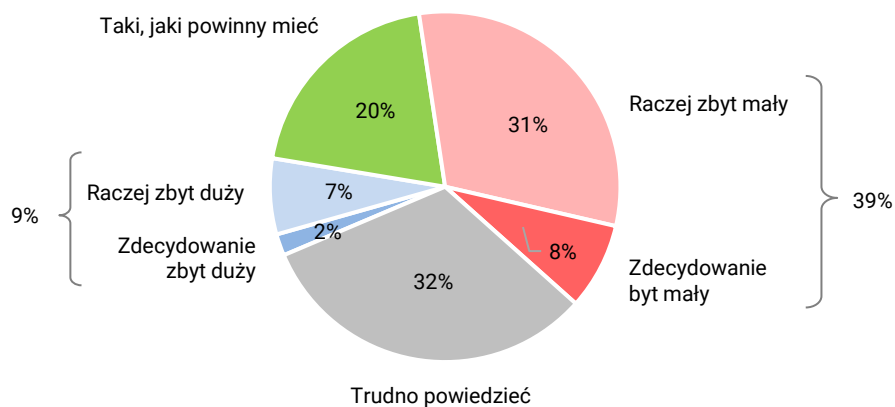
Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe w Polsce bronią interesów pracowniczych na ogół skutecznie czy też nieskutecznie?	Wskazania		
	ogółu badanych	ogółu pracowników najemnych	członków związków zawodowych
	w procentach		
Skutecznie	32	36	52
Nieskutecznie	37	36	33
Trudno powiedzieć	31	28	15

Dwie piąte badanych (39%) – więcej niż przed dwoma laty (o 10 punktów procentowych) – twierdzi, że związki zawodowe w Polsce mają zbyt mały wpływ na decyzje władz, natomiast tylko co dziesiąty (9%) uważa, że wpływ ten jest zbyt duży. Jedna piąta ankietowanych (20%, spadek o 4 punkty)

określa ich możliwości politycznego oddziaływania jako odpowiednie – takie, jakie mieć powinny. W ciągu ostatnich dwóch lat znacznie zmniejszył się odsetek respondentów, którzy nie potrafią ocenić oddziaływania związków zawodowych na politykę (wzrost z 37% do 32%).

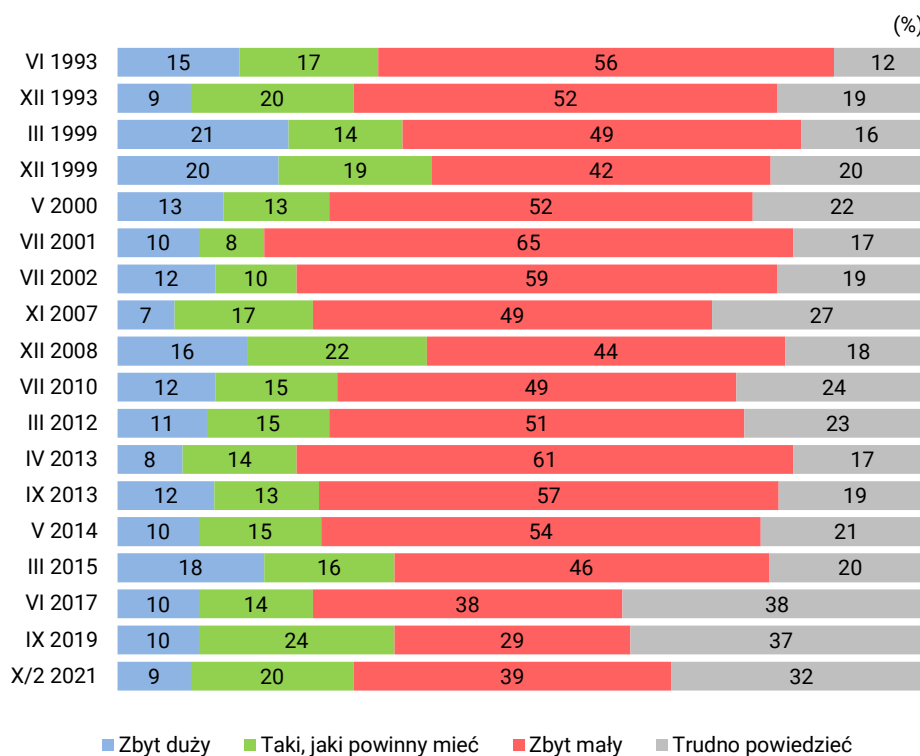
CBOS

RYS. 8. Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe mają obecnie zbyt duży, wystarczający czy też zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju?

CBOS

RYS. 9. Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe mają obecnie zbyt duży, wystarczający czy też zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju?

Związkowcy częściej niż pozostali badani (w tym ogół pracowników najemnych) są zdania, że polityczna siła oddziaływania związków zawodowych jest zbyt mała.

TABELA 11

Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe mają obecnie zbyt duży, wystarczający czy też zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju?	Wskazania		
	ogółu badanych	ogółu pracowników najemnych	członków związków zawodowych
	w procentach		
Zbyt duży	9	8	7
Taki, jaki powinny mieć	20	22	24
Zbyt mały	39	42	63
Trudno powiedzieć	32	28	6

Przekonanie o zbyt małym wpływie związków zawodowych na politykę zaznacza się szczególnie wyraźnie w deklaracjach techników i średniego personelu oraz robotników wykwalifikowanych, natomiast przeciwną opinię (o zbyt dużym znaczeniu związków zawodowych w tej dziedzinie) relatywnie często wyrażają badani pracujący na własny rachunek. We wszystkich analizowanych elektoratach ugrupowań politycznych częstsze jest przekonanie o zbyt małej niż zbyt dużej roli politycznej związków zawodowych. O ich zbyt dużej roli zauważalnie częściej mówią zwolennicy Polski 2050. Wyborcy Zjednoczonej Prawicy w większym stopniu niż pozostali są zdania, że wpływy związków zawodowych są obecnie takie, jakie powinny być, a jednocześnie rzadziej niż pozostali wskazują, że powinny być mniejsze.

TABELA 12

Na kandydata której partii/ugrupowania głosował(a)by Pan(i) w wyborach do Sejmu?	Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe mają obecnie zbyt duży, wystarczający czy też zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju?			
	Zbyt duży	Taki, jaki powinien być	Zbyt mały	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Koalicja Obywatelska	16	13	46	25
Lewica*	10	21	44	26
Konfederacja Wolność i Niepodległość	13	19	40	29
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską i Partią Republikańską)	7	27	38	28
Polska 2050 Szymona Hołowni	19	20	37	23

* Uwaga, niewielka liczebność elektoratu tego ugrupowania w próbie

Mimo że jedna trzecia zatrudnionych ma w swoich zakładach pracy dostęp do związków zawodowych, należy do nich tylko około jednej dziesiątej pracowników najemnych. Być może wynika to w jakimś stopniu ze sceptycznego stosunku znacznej części osób pracujących w zakładach, w których działają związki zawodowe, wobec ich efektywności. Od 2007 roku odsetek związkowców utrzymuje się na stabilnym, ale niższym niż rejestrowany wcześniej, poziomie.

W ciągu ostatnich dwóch lat poprawił się odbiór działalności związków zawodowych. Przewaga osób, które uważają ją za korzystną dla kraju nad będącymi przeciwnego zdania, jest obecnie znaczna, największa odkąd to monitorujemy (czyli od 1994 roku). Duża część Polaków – większa niż dwa lata temu – wyraża też oczekiwanie, że związki zawodowe będą miały większy wpływ na politykę, ponieważ obecnie jest on zbyt mały. Od poprzedniego badania wzrosło przekonanie o skuteczności związków zawodowych w zakresie obrony interesów pracowniczych w Polsce, nadal jednak utrzymuje się przewaga osób, które są co do tego sceptyczne.

Opracował

Michał Feliksiak